

Jansyzlar we žurnalistler

Category: Filosofiá, Kitapcy, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 23 января, 2025

Jansyzlar we žurnalistler JANSYSLAR WE ŽURNALISTLER

Dünýäniň dilinde «telefon diňleme» skandalı bar. Gelin, bu barada pikir alşalyň...

Ady: **Edward Josef Snowden...**

ABŞ-nyň Demirgazyk Karolina şatynda 1983-nji ýylyň 21-nji iýunynda deňizçi ofiseriň maşgalasynda dünýä indi.

2003-nji ýylда Yrak urşuna gatnaşdy. Ýaralandy. ABŞ-na dolandy.

ABŞ-nyň Döwlet howpsuzlyk gullugynda (DHG – Агентство национальной безопасности – АНБ – National Security Agency - NSA) işledi. 2007-nji ýylда MRU-nyň (CIA) Ženewadaky ştabında işledi.

Elektron howpsuzlyk ulgamlary boýunça hünär derejesi ýokarlanan soñ, 2009-njy ýylда DHG bilen işleşyän ýörite maglumatlary toplaýan «**Dell**» şereketi bilen işleşmek ABŞ-nyň Ýaponiydaky harby bazasyna ugradyldy. Has soňrak Gawaý adasyna ýollandı.

Geçen maý aýynda gözlenýänleriň hataryna goşuldy. Birnäçe gün geçen soñ, Gonkongda orta çykdy...

Ady: **Glenn Grinwald...**

1967-nji ýylyň 6-njy martynda Nýu-Ýorkda asly jöhit maşgalada dünýä indi.

Jorj Washington adyndaky uniwersitetiň filosofiá fakultetini tamamlady.

Has soň aklawjy bolmak maksady bilen **Nýu-Ýork uniwersitetiniň** hukuk fakultetine girdi we ony 1994-nji ýylда okap gutardı. Az wagtlap aklawjy bolup işledi. «**Master konsepsiýalar**» geňeşçilik şereketiniň şärikdeşi boldy. 2005-nji ýylда bloggerlik etdi. Kontrrazwedka temasyndan ýazmaga başlady. Sondan bir ýyl soň birinji kitabyň neşir etdirdi.

2012-nji «**Guardian**» iňlis gazetinde işlemäge başlady welin,

durmuşy düýpli özgerdi.

■ Gahrymanmy ýa haýyn?

2013-nji ýylyň 5-nji iýuny. Gonkong.

Edward Snowden bilen Glenn Grinwald duşuşdy.

Snowden gizlinlik bilen alan DHG-nyň müñlerce gizlin materiallaryny Grinwalda berdi.

Bu **WikiLeaks** bilen birlikde amerikan taryhynyň iň uly paş etme wakasydy.

Maglumatlar «Guardian» gazetinde çap edilmäge başlandy. (Julian Pol Assanžyň WikiLeaks-i hem şu gazetde çap edilipdi.) Maglumatlar dünýäni aýaga galdyrdy, çünkü ABŞ-nyň birnäçe ýurduň telefonlaryny we internet arkaly duşuşyklaryny gizlinlik bilen yzarlaýandygy orta çykdy.

Snowdeni maglumatlary aýan etmäge iteren esasy sebäp «halky halkyň adyndan nämeleriň edilýändigini we halka garşy nämeleriň edilýändigini görkezmekdi.»

ABŞ Snowdeni içalyçylyk etmekde we ogurlykda aýyplady.

Waka bütin dünýäniň diline düşdi, kimleriň pikirine görä, Snowden watansöýüji, gahryman, batyrgaý oppozisioner; kimleriň pikirine görä bolsa, barypýatan şugul we haýyndy.

Meşhur kinorežissýor Oliwer Stoun «Meniň üçin Edward Snowden – hakyky gahryman. Çünkü ol muny pul gazanjak bolup etmedi. Ýurduna zyýan ýetirjek bolubam etmedi. Ol muny pæk wyždany ynjalyksyzlandyrany üçin şeytdi. Munuň üçin durmusyny pida etdi» diýdi.

Snowden häzirki wagtda Russiyada wagtlaýyn emigrant bolup ýaşaýar.

Glenn Grinwald barada aýdylanda bolsa...

Onuň ýazan zatlary amerikan we iňlis hökümetiniň garşylygyna uçrady.

Noýabr aýyna çenli maglumatlaryň bary-ýogy ýüzden bir bölegi çap edildi. Hökümetleriň bimazalygy güýçlendi we Grinwald «Guardian» gazetindäki işinden el çekmeli boldy.

Garaşsyz žurnalıst prinsipine eýerýändigi üçin birnäçe baýraga mynasyp boldy, emma, muňa garamazdan esasy habar beriş

serişdelerinden uzaklaşdy, olary «**gegemon sferalaryň**» (agalyk ediji gatlaklaryň) wekilçiliginı etmekde aýyplady. Mundan beýläk ABŞ-da we Angliýada ýaşamagy mümkün däldi. Döwlet howpsuzlygyna howp salmakdan içalyçylyk etmekds we gizlin maglumatlary ogurlamakda aýyplanyp, islendik wagt türmä atylmagy daşda däldi. Şonuň üçin ol öňürtiledi-de, Braziliýa gaçdy.

«**eBay**»-yň düýbüni tutujy eýranly Pýer Omidýaryň 250 millioj dollarlyk elektron taslamasy «**The Intercept**» elektron neşiriň editorlyk teklibini kabul etdi. Bu neşir geçen hepde öz işine başlady. Ol ilkinji ýazgysynda DHG-nyň «terrorist» yylan edilenlere garşı uçarmansyz istrebiteller arkaly edýän hüjümleriniň üstünde durup geçdi.

■ Ah, şu cepçi žurnalistler

«**Financial Times**» gazeti geçen hepdäniň soňly sanyndaky goşmaça neşirinde “**Lunch with the FT**”-ne, belki-de, häzirki günleriň iň meşhur žurnalisti Glenn Grinwald myhman boldy. Awtor ýazgysyň giriş bölümünde şeýle diýýärdi:

“Bu nahara çakylyk üçin az-owlak biynjalyk boldum. Grinwald hususanam meniň ýaly baş habar beris serişdeleriniň žurnalistlerine agalyk ediji toparlaryň wekilçiliginı edýär diýip äsgermeyän, hatda gödek sözleri aýtmaga çenli het edip bilýän stili bilen tanalýar.

Geçen ýyl **FT** bilen birlikde gazetiň We Grinwaldyň habarlaryndan biriniň ABŞ-nyň aýdýanlary bilen deň gelmeýändugini ýazandyklary üçin ol şobada **#ServileDCJournalists#** («Washingtonyň gul žurnalistleri») hashtagyny başladypydy.”

FT-nyň awtorynyň pikiriçe Grinwald garşıdaş žurnalistligiň tarapyny tutup bilerdi, emma ol indi häzire çenli döredilen iň köp çykdaýly mediýa taslamalarynyň birinde baş rolda çykyş edýärdi. 250 million dollarlyk bu täze mediýa kesitleýji cepçi syýasat ýöretmelidi. Grinwaldyň yzysüre prezident Barack Obamanyň ýolbaşçylyk edýän hökümətiniň uçarmansyz istrebitelleriň ulanyaşa girizilmegini gazaply ýazgaran Jeremi

Skeýhil hem çykyş edipdi. (Skeýhil 2013-nji ýylда neşir edilen “**Dirty Wars**” kitabı we taýýarlan dokumental filmi üçin «Oskar» baýragyna hödürlenipdi.)

FT-niň pikirine görä, Grinwald çepçidi we bu sferalaryň gahrymanydy. Mysal üçin aktýor we dramaturg Uolles Son Grinwaldyň hormatyna birmahallaryň liberal ýurdunda syýasatyň göydükleşmeginiň üstünde durýan “**The Designated Mourner**” (Bellenen matamçy) pýesasyny sahnalaşdyrdy.

Grinwald gündे bassyr on alty sagatlap işleýärdi, ol Snowdeniň beren müňlerçe maglumatynyň ýarsyna-da ýetmändi. Ol aprel aýynda «**DHG ww ABŞ. Gözegçi döwlet**» kitabyny çap etdirdi.

Interwýularыnda ABŞ-nyň Howpsuzlyk gullugy öz esasy etmeli işiniň daşyndan ykdysady güýjüni-de saklamak ýaly has giň gerimli işleriniň içindedigini tutanýerlilik bilen aýtmaga dowam edýärdi.

Gepi uzadyp durmaýyn...

Netijede, bulary ýazmagymyň sebäbi şu:

Biziň ýurdumyzda häkimiýetiň ýa-da (dini) jemagatyň ýanynda bolmasaňyz, “šeýtanlaşdyrylyp” türmä dykylýarsyňyz ýa-da ißsiz galdyrylyarsyňyz. Basyşlar häzirem dowam edýär. Žurnalistiň özünü häkimiýetlere ýa-da jemagatlara begendirme jogapkärçiliği we zerurlugy ýokdur.

Žurnalist diňe halkyň öñünde jogapkärdir. Hakykatyň tarapyndadır.

Şonuň üçin diýýarin: biz ýalñyz däldiris. Dünýäniň çar künjünde žurnalistler müň dürlü howp-hatarlara döş gerip, žurnalistlik edýärler.

Soner YALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 21.02.2014 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW. Publisistika